

A RÓMAI URALOM ELŐTTI DACIÁNAK PLANETA-CULTUSÁRÓL.

Hiszem, hogy a tisztelt olvasót némileg érdekelni fogja a thrák cultus symbolikus nyelvének kutatásaim s összehasonlító szemlélete által érthetővé vált néhány jelentménye és kifejezése.

Gyűjteményem sok tárgyán régóta felismertem Kisázsia ős kulturáját, mely Egyptom és Babyloniának kulturelemeiből Syriában fejlődővén ki, a Hittiták által hozatott Előázsiába.

De csak az újabb időkben észleltem ama nagy fontosságú jelenséget, hogy gyűjteményem bálványocskáin, a planeta-cultust jelképező tárgyain és az utóbbiakhoz oly annyira hasonló trójai agyaggyöngyöken egyaránt előforduló — ez ideig tévesen diszitéseknek tartott vésetek — voltaképen vallási fogalmakat fejeznek ki, e tárgyak representatiójának teljesen megfelelőt, melyek analog jelentményűek az akkad, a korán elpusztult trójai, és az ideszigetelt daciai thrákok után fenmaradt kulturtárgyakon előforduló jegyekkel. Az emléket csoportos — sőt pontos — analogiája e két nép egységét épen vallási és culturalis oldalról igazolja. Ugyanezen körülmény és tény föllelhető az ezekkel rokon eredetű népeknél, ugymint: Dunavölgye őslakóinál, pelasgoknál, ősitaknál és az aegeumi szigetsorozat telepeseinél is; az ősvallás és műveltség itt már változatosabb fejlődést mutat ugyan, ha az ős egységes alap és eredet, melyből később a görög és római mythologia ki-fejlődött, azokban mégis föllelhető.

Ezek után csak természetes és jogosult lehet azon hypothesem, hogy Hallstadt úgynevezett etrusk művészete thrák közvagyon lehetett, s a görögös „tyrrhen“, az ital „tusc“ megkülönböztetés joggal vezethető vissza a thrák-pelásg-etrusk egységre.

Hisz a classikus hagyomány is Róma városát az ős Trójabeliekkel építteti.

Valamint a görög művészet Phönícia és Előázsia kulturájából fejlődött, épen ily módon hatolhat a Čheták által Kisázsiaiba meghonosított ázsiai összkultura változatos fejlődésben Thrácián s az Aldunamentén fel thrák közvetítéssel Hallstadtig, a hol dél művészetét az éjszakival egyesíthető, hieratikai vallásos fogalmakkal s astrologiai számok systemájának értelmével, miután mind a kettőre ugyanegy megfejtési módszer, egy sikerrel alkalmazható. E ténykörülmény, hiszem, teljesen igazolja azon állításomat, hogy Kisázsia őskulturáját és vallását Daciába thrákjaink hozták magukkal.

Az ősművelődés feltárt maradványainak figyelmes vizsgálata azon fontos meggyőződésre vezet, hogy az árja bevándorlás előtti Dácia, Dunavölgye őslakói, pelasgok, ősitelok, az aegeumi tengervidék telepesei s főleg Kisázsia thrák eredetű népeinek őskulturája és műveltsége a trójaival teljesen azonos.

E tényt gyűjteményem oly csoportos analogiája a Trója romjaiban lelt tárgyakkal igazolja, mely körülményt esetlegeseznek vagy épen barbar utánszatoknak tartani, teljes lehetetlen, s önként merül fel azon feltevés, hogy az előszámlált népek mindnyájan a thrák törzshez tartoztak. E népeket az árja bevándorlás a Kárpátokon át fel a Vistula eredetéig, a keleti Alpések aljáig és le Italia éjszaki részeibe szorította.

Ezekre vonatkozó nézeteimet közöltem A. H. Sayce angol assyriologussal, fősúlyt helyezve ez alkalommal a Dacia és Trója thrákjai által művelt s fenmaradt planeta-cultus és vallásukat jelképező tárgyaik analogiáira, 1886. október 28-ikán kelt hozzám intézett válaszában így nyilatkozik: „hogy a felfedezések szakadatlan sora — ezek közt számítván az enyimeket is — egybeköti az etrusk és ősitel művészetet Dunavölgye népeinek művészetével s minden jel arra mutat, hogy e művészet s az azt követő kultura előbb vándorolt Italiába.

A planeta-cultus jelképes nyelve előfordul gyűjteményemben 6—9 centimeter keresztmetszetű napot feltüntető agyagkerekeken, vagyis napkorongokon és a trójaiakkal azonos agyaggyöngyöken. Nézetem szerint ezen vallásos symbolikával bekarcozott agyaggyön-

gyök ott, valamint itt, olvasóknak használtattak, nem pedig orsókarikáknak, mint a hogy ezt Trója ásatója dr. Schliemann tévesen állítja.

Az említett napkorongokon és trójaikkal azonos agyaggyöngyöken (Ilios 1919, 1818, 1874 stb.) előforduló kisázsiai utánzása a nap akkad hieratikai jegyének << vonatkozhatik a himnemű nap allegoriájára. Ulfilas korában még a germánok egy nőnemű, és egy himnemű napot ismertek; mint harmadik említetik az ó-éjszaki neutral nap.¹⁾

Kisázsiai utánzása a hold akkad hieratikai jegyének <<< és a 30-as számnak²⁾ (Sin később a számok systemája szerint az astrologusok által 30-as számmal íratott) Dacia napkorongjain s a trójaiakkal azonos agyaggyöngyöken (Ilios 1977, 1897, 1873 stb.) a nőnemű vagyis délutáni nap metamorphosisára vonatkozhatik. Ezen tradíciónak teljesen megfelelő thrákó-oláhainknak „a nap és holdról szóló népballadája.³⁾ Hasonló symbolum, mint diszítés az ó-britt és cyprusi keramikán fordul elő. Ezen utánzása a hold babyloni symbolumának nőt feltüntető agyagbálványocskáin Sin leányára, Istárra, vonatkozhatik, Daciában itt a thrák Diána-Bendist jelölvén.

Gyűjteményem sugárokat jelző vésetei, s a trójaiakkal azonos agyaggyöngyöknek (Ilios 1991, 1979, 1993 stb.) symbolisálhatják a déli napot a maga iszonyatos erejében. (A planetikus Samdan, assyr Herkules, phönik Moloch, Chammon, stb.)

Előfordul félholddal még a szögre állított négyszög akkad hieratikai symboluma < a felkelő napnak.⁴⁾

Agykerekek lapján fordul elő körben 7 drb. új benyomat, mint csillag-csoportozatot ábrázoló symbolum, jelölheti a nap korongjára alkalmazott 7 planetát, a 7 Cabirt (Patak) — Samothrake szigetén imádtatott — a Plejádokat, a mennyei 7 csillagzatot, mint a leghatalmasabb valóságnak egykori tartózkodását, egyszersmind

¹⁾ Meltzl Hugó jeles műve „Solidarität des Madonna und Astarte-cultus.

²⁾ J. Lenormant „Etudes accadiennes“ 409. T. I.

³⁾ Meltzl Hugó „Göthe und das Monstrum, oder Hochzeit von Sonne und Mond“ 1886. Kolozsvár.

⁴⁾ J. Lenormant „Etudes accadiennes,“ 424. T. I.

a tűz kifolyását, az ősbabyloni 7 gonosz szellemet Auramazda 7 szemével, stb.

Gyűjteményem agyag korongjainak és a hasonló trójai agyaggyöngyök (Ilios 1862, 1976 stb.) hat darab új benyomata pedig vonatkozhatik a 6 planeta jegyére. Plejadokkal egybekötött Čabir 6, 7, sőt 8 is számíttatott.

A földtekének symboluma egyenlítőjével előfordul egy kerek amulett alakú foganytyus agyag-lemezen.

Egybehangzó továbbá gyűjteményemnek szintén több idolja, állatsymbolikája, amulettje, fogadalmi tárgya, szóval a thrák ethnikát bemutató leleteimnek — mint már említém — mythikus vonásai Kisázsia, Trója, az aegeumi szigetcsoporthoz és az árja bevándorlás előtti Görögországgal, pl. egyik agyagbálványocskám Plutarch szerinti alakzata lehet a thrákó-phryg Dionisos-Sabaziosnak, vonatkozással a krétai Dyonisos-Zagrenusra és a samosira.

Megfelelő alakzatai vannak még az ó-kori Azsia vallástörténeti talányai szerint ismert következő prototypeknek, mint: a Maldaeai Nana-Artemis, Diana-Pergaia, (Manapsa), kyprosi Aphrodite-Venus, gadesi „Astorét-Karnaim“, (egyptomi alkotás szerint, fején szarvakközi napkoronggal), Demeter-Melaina, a paphosi idol, symbolisált oltár-állvány gömbbel, hasonló a korsabadéhoz, őshonikái bálványok mellkép alakításban, vonatkozással az újjászületésre, (palingenesia) agyag-henger babyloni eredetű, mint a Hissarliki, trójai jegydiszítéssel, melyek Sayce szerint, Kisázsiaiban keletkeztek; symbolum, mint a trójai, mely hasonló Anu Isten akkad ideogrammjához, különböző hermesek hasonlóak az ó-görögökhöz, továbbá idolkok, fogadalmi s egyéb cultus tárgyak, mint a trójaiak bagolyfejekkel ellátva, csillag mint Shamash symboluma, Baal-oszlop, béka symboluma a babyloni Istárnak és más különböző ilyen prototypeknek. Ezek némelyikének bemutatását tárgyazta a frankfurti régészeti congressuson 1882-ben tartott értekezésem.

Nekem nem nyújtott sem a köeszközök, annál kevésbé a bronzok tanulmányozása oly tiszta áttekinthetést ezen régen letűnt nép multjára vonatkozólag, mint a thrákó-dák vallás jelképes nyelvének összehasonlításaim folytán nyert adatai és a trójaiával azonos ázsiai syllabariuma gyűjteményemnek, a melyet tüzetesebben szándékom ismertetni egy sajtó alá adandó nagyobb dolgozatomban, a

melynek eddigi megjelenését nehezen kiépülhető súlyos betegségem akadályozta csak.

Ez alkalommal keveset nyujtok abból, a mit a rendelkezésem alatt álló anyag gazdag tárháza magában foglal. Csakis rámutatni akartam azon igen nagy fontossággal bíró körülményre, miszerint Dacia és Trója egy törzsből való thrákjainak planeta-cultusát bemutató tárgyaik vallásos symbolikája az akkad hieratikai jegyek és astrologiai számok systemája szerint értelmezhetők, miután mind a kettőre ugyanegy megfejtési módszer egy sikerrel alkalmazható, és hogy az elveszettnek képzelt thrák theoplastika dák területünken előkérülvén, gyűjteményem idoljai a görög classikusok által megörökített thrák mythológiának origináljait: azaz első példányaikat képezik, mint valószínűleg ezen mythosok a görög ethnika alapját.

Rég felismerték külföld hirnevesbb tudósai az általam kimutatott csoportos analogiák nagy horderejét és fontosságát, melyek adataim alapján oly fényes világot vetnek az említettős-népek multjára, különösen pedig a thrák nép mythikus korszakának ethnikájára, fajleszármazására s kulturájának eredetére, hogy tisztán előttünk áll az akkori — eddig barbarnak képzelt — virágzó Daciának elmosódott képe, melyet nagygyá, hatalmassá nem az árja bevándorlók vagy a római uralom tett.

Hunfalvy Pál szerint is azért oly nyomósak kutatásaim, mert ezek eredménye által vált csakugyan bizonyossá az, a mit Herodotus után indulva, az erdélyi őslakokról eddig sejtettek, hogy: tudniillik azok a thrák nagy terjedetű kisázsiai néptörzshez tartoztak, s hogy a Dák-Géták thráksága kétségtelen.

Végül nem mulaszthatom el meleg köszönetemet nyilvánítani azoknak, a kik nekem lehetővé tették 11 év óta folytatott tanulmányaim után e rövid beszámolómnak egybeállítását. Első sorban illeti meg az mesteremet dr. Finály Henrik urat, a kinek sziveségénél csak tudománya kimeríthetlenebb s gazdag könyvtárát is rendelkezésemre bocsátá. Hasonló köszönettel tartozom Szabó Károly urnak, ki szintén legnagyobb készséggel megnyitá számomra a kolozsvári egyetem és az Erdélyi Muzeum-Egylet könyvtárait, beszerelvén a szükséges szakmunkákat. Őszinte hálával tartozom még a nagyenyedi Bethlen-főtanoda tanárának Herepey Károly urnak és Téglás Gábor urnak a dévai főreáliskola igazgatójának,

hogy széleskörű ismereteikkel és nagy tudományukkal szintén segítségemre voltak. Kutatásaik és adatgyűjtéseik által még csak jobban megerősítettek, kimondott állításaimban, egybehordván fáradhatlan munkásságával, Herepey úr az 1848-ban elpusztított gyűjteménye helyett tanodájának még értékesebb becsű, tekintélyes számmal bíró osztályokat Erdély őskori és harmadkori telepeiről, melyek beválnak országos gyűjtemény-osztályainak. Sikerdús kutatásaival nagy szolgálatot tett a szerény gyűjtő a tudománynak, érdeme elévülhetlen.

Torma Zsófia.
